

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ KOMİTESİ'NİN⁷ 19 NO'LU GENEL TAVSİYESİ: KADINLARA KARŞI ŞİDDET^{8,9}

On Birinci Oturum, 1992

Kadınlara Yönelik Şiddet

Arka Plan

1. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma ehliyetini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık şeklidir.

2. Komite, 1989 yılında, Devletlere, raporlarının şiddet ve şiddetle mücadelede alınan önlemler hakkında bilgi içermesi gerektiğini tavsiye etmiştir (12 No'lu Genel Tavsiye, 8. oturum).

3. 1991 yılında düzenlenen 10. oturumda, 11. oturumun 6. madde ve kadın sömürüsü, cinsel taciz ve kadına yönelik şiddet ile ilgili diğer maddeler üzerinde tartışma ve çalışmaya ayrılmasına karar verilmiştir. Bu konu, Genel Kurul'un 18 Ekim 1990 tarihli 45/155 No'lu önergesi ile toplantıya çağırdığı 1993 yılında gerçekleştirilecek Dünya İnsan Hakları Konferansı'na ilişkin beklenti çerçevesinde seçilmiştir.

4. Komite, Taraf Devlet raporlarının tümünün kadınlara karşı ayrımcılıkla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlalleri arasındaki yakın bağlantıyı yeterince yansıtmadığı sonucuna varmıştır. Sözleşme'nin tam anlamıyla uygulanabilmesi devletlerin kadınlara yönelik şiddetin tüm biçimlerini ortadan kaldırmaya yönelik pozitif önlemler almasını gerektirmektedir.

5. Komite, Taraf Devletlere Sözleşme çerçevesinde rapor sunarken, yasalarını ve politikalarını gözden geçirirken Komite'nin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili aşağıdaki yorumlarını göz önünde bulundurmalarını önermektedir.

Genel Yorumlar

6. Sözleşme, 1. maddede kadınlara yönelik ayrımcılığı tanımlamaktadır. Ayrımcılık tanımı kadına kadını olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız şekilde etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti içermektedir. Bu, bedensel, zihinsel veya cinsel

⁷ CEDAW Komitesi olarak anılmaktadır.

⁸ Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet (*United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women, General Recommendation No.19: Violence against Women*) metninin orijinali için bkz. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom19> (erişim: 28 Eylül 2009).

⁹ Bu metnin İngilizceden Türkçeye çevirisi Sevinç Eryılmaz Dilek tarafından yapılmıştır.

bakımdan zarar veya acı veren eylemler, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ve diğer özgürlükten yoksun bırakma şekillerini içermektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşme'nin belirli hükümlerinin açıkça şiddetten söz edip etmediğine bakılmaksızın sözkonusu hükümleri ihlal edebilir.

7. Kadınların, insan hakları sözleşmeleri ve uluslararası hukuk bağlamındaki temel insan hak ve özgürlüklerinden yararlanmasını zedeleyen veya imkânsız hale getiren toplumsal cinsiyete dayalı şiddet Sözleşme'nin 1. maddesine göre ayrımcılıktır.

Bu haklar ve özgürlükler;

a) Yaşam hakkı;

b) İşkenceye, zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalmama hakkı;

c) Ulusal ya da uluslararası silahlı çatışma zamanında, insancıl normlara göre eşit korunma hakkı;

d) Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı;

e) Yasalar önünde eşit korunma hakkı;

f) Aile içinde eşitlik hakkı;

g) Ulaşılabilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkı;

h) Adil ve elverişli çalışma koşullarına sahip olma haklarını içermektedir.

8. Sözleşme, kamu otoritelerince gerçekleştirilen şiddeti de kapsamaktadır. Söz konusu şiddet eylemleri Sözleşme'nin ihlaline ek olarak Devlet'in uluslararası insan hakları hukuku ve diğer sözleşmeler kapsamındaki yükümlülüklerini de ihlal edebilir.

9. Ancak Sözleşme kapsamında ayrımcılığın hükümetler tarafından ya da onlar adına gerçekleştirilen eylemlerle sınırlı olmadığı vurgulanmaktadır (Bakınız: 2. maddenin (e) ve (f) fıkraları ve 5. madde). Örneğin, Sözleşme'nin 2. maddesinin (e) fıkrası, Devletleri herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayrımcılık yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almaya davet etmektedir. Uluslararası hukuk ve özel bazı konulara özgülenmiş insan hakları sözleşmeleri bağlamında Devletler, kamu görevlisi sıfatı taşımayan gerçek kişilerce veya özel hukuk tüzel kişilerin gerçekleştirilen eylemlere ilişkin olarak da, bu eylemlerin yol açtığı hak ihlallerini önleme veya şiddet eylemlerini soruşturma ve cezalandırmada gereken özenin gösterilmesi ve mağdurun uğradığı zararın giderilmesi için harekete geçmezse sorumlu olabilecektir.

Sözleşme'nin Belirli Maddelerine İlişkin Yorumlar

2 ve 3. Madde

10. 2. ve 3. maddeler, 5. ila 16. maddeler çerçevesinde yer alan özel yükümlülüklere ek olarak ayrımcılığın tüm şekillerini ortadan kaldıracak kapsamlı bir yükümlülük getirmektedir.

2. Maddenin (f) Fıkrası, 5. Madde ve 10. Maddenin (c) Fıkrası

11. Kadınların erkeklere göre ikincil olduğunu ya da kalıplaşmış rollere sahip olduğunu kabul eden geleneksel tutum, aile içi şiddet ve istismar, zorla evlendirme, çe-

yiz cinayetleri,¹⁰ asitle saldırı ve kadın sünneti gibi zorlama ve şiddet içeren yaygın uygulamaları sürdürmektedir. Bu tip önyargı ve uygulamalar toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti kadınları koruma ve kontrol etme biçimi olarak haklı gösterebilir. Böylesi bir şiddetin kadınların bedensel ve ruhsal bütünlüğü üzerindeki etkisi kadınların temel insan hakları ve özgürlüklerine ilişkin bilgiden, hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmaktan ve bunları kullanmaktan mahrum kalması olmaktadır. Bu yorum, gerçekleştiren ya da tehdit niteliğindeki şiddete işaret etmekten toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerinin altında yatan sonuçları, kadınların ikincil rollerinin sürmesine; siyasete yaşama, eğitime, meslek ve iş olanaklarına katılım seviyelerinin düşük olmasının pekişmesine yol açmaktadır.

12. Bu tutum, pornografinin yayılmasına ve kadınların birey olarak değil, seks objeleri olarak betimlenmesine ve ticari sömürüsüne sebep olmaktadır. Bu da toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti pekiştirir.

6. Madde

13. 6. madde Taraf Devletlerin kadın ticaretinin ve kadınların fahişelik ile sömürülmesinin tüm biçimlerini ortadan kaldıracak önlemler almalarını gerektirmektedir.

14. Yoksulluk ve işsizlik kadın ticaretine elverişli zemin yaratmaktadır. Kadın ticaretinin yerleşik biçimlerine ek olarak seks turizmi, gelişmekte olan ülkelerden kadınların ev işi yapmak üzere gelişmiş ülkelerde işe alınması, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların yabancı uyruklularla anlaşmalı evlilikleri gibi yeni cinsel sömürü biçimleri bulunmaktadır. Bu uygulamalar kadınların haklardan eşit olarak yararlanmaları ve hak ve onurlarına saygı ile bağdaşmaz. Bu durum, kadınları özel bir şiddet ve istismar riskine maruz bırakmaktadır.

15. Yoksulluk ve işsizlik genç kız çocukları da dahil olmak üzere birçok kadını fahişeliğe zorlamaktadır. Fahişelik yapanlar yasadışı da olabilen ve onları marjinalize eden statüleri nedeniyle şiddete karşı özellikle risk altında bulunmaktadır. Fahişelik yapanların tecavüz ve diğer şiddet biçimlerine karşı eşit yasal korumaya ihtiyaçları vardır.

16. Savaşlar, silahlı çatışmalar ve toprakların işgali çoğu kez, özel koruma ve ceza tedbirleri gerektiren fahişeliğin, kadın ticaretinin ve cinsel saldırıların artmasına yol açmaktadır.

11. Madde

17. Kadınlar iş yerinde cinsel taciz gibi toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıklarında çalışma hayatındaki eşitlik ciddi olarak zarar görmektedir.

18. Cinsel taciz, fiziksel temas ve yakınlaşmalar gibi istenmeyen cinsel nitelikli davranışları, cinsel içerikli sözleri, –sözlü veya eyleme yönelik– pornografi gösterme ve cinsel talepte bulunmayı içermektedir. Bu davranış onur kırıcı olabilmekte, sağlık ve güvenlik sorunu yaratabilmektedir; kadınların, cinsel tacize karşı çıkmaları halinde işe alınma ve terfi de dahil olmak üzere istihdamla ilgili dezavantajlı hale geleceklere-

¹⁰ *Dowry deaths* karşılığında kullanılmıştır – ed.n.

ne inanmalarını gerektirecek makul sebepleri varsa veya cinsel taciz düşmanca bir iş ortamı yaratıyorsa cinsel taciz aynı zamanda ayrımcılıktır.

12. Madde

19. Taraf Devletlerin, 12. madde uyarınca sağlık hizmetlerine eşit erişimi sağlamak için önlemler almaları gerekmektedir. Kadınlara yönelik şiddet, kadınların sağlıklarını ve yaşamlarını riske atmaktadır.

20. Bazı devletlerde kültür ve gelenekler tarafından sürdürülen ve kadınlarla çocukların sağlığına zarar veren geleneksel uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalar, hamile kadınlar için perhiz sınırlaması, erkek çocuğun tercih edilmesi, kadın sünneti ve cinsel sakatlamayı¹¹ içermektedir.

14. Madde

21. Kırsal alanda yaşayan kadınlar, kırsal toplulukların birçoğunda kadına karşı devam eden ve onları ikincilleştiren geleneksel tutum nedeniyle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski altındadır. Kentlerde iş aramak için kırsal topluluklarından ayrılan kırsal topluluğa mensup genç kızlar özel bir şiddet ve cinsel sömürü riski altındadırlar.

16. Madde (ve 5. Madde)

22. Zorunlu kısırlaştırma ve kürtaj kadının bedensel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilemekte ve kadınların hangi sıklıkla ve kaç çocukları olacağına karar verme hakkını ihlal etmektedir.

23. Aile içi şiddet, kadınlara yönelik şiddetin en sinsi şekillerinden biridir. Tüm toplumlarda yaygındır. Aile ilişkileri içinde her yaştaki kadın, geleneksel tutum tarafından sürekliliği sağlanan dayaa, tecavüze, diğer cinsel saldırı biçimlerine, ruhsal ve diğer şiddet biçimlerine maruz kalmaktadır. Ekonomik özgürlükten yoksunluk birçok kadını şiddet içeren ilişkileri devam ettirmeye zorlamaktadır. Erkekler tarafından ailevi sorumlulukların reddedilmesi de bir şiddet ve baskı biçimi olabilir. Bu tür şiddet, kadınların sağlığını riske atmakta ve onların aile hayatına ve kamusal yaşama eşitlik temelinde katılma ehliyetini zedelemektedir.

Özel Tavsiye

24. Bu yorumlar ışığında Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi şunları tavsiye etmektedir:

a) Taraf Devletler –gerek kamu gerek özel kişi tarafından gerçekleştirilmiş eylemler olsun– toplumsal cinsiyet temelli şiddetin tüm biçimlerini ortadan kaldırmak için uygun ve etkili tedbirleri almalıdır;

b) Taraf Devletler aile içi şiddet ve istismar, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı yasaların tüm kadınlara yeterli koruma sağlamasını ve kadınların bütünlük ve onurlarına saygı göstermesini sağlamalıdır. Mağdurlar için uygun koruyucu ve destekleyici hizmetler sağlanmalıdır. Sözleşme'nin etkili bir şekilde

¹¹ *Genital mutilation* karşılığında kullanılmıştır – ed.n.

uygulanması için adli personele ve kanun uygulayıcılara ve diğer kamu çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimler verilmesi gereklidir;

c) Taraf Devletler, şiddetin kapsamı, nedenleri ve etkileri ile şiddeti önlemek ve şiddetle mücadele için alınan tedbirlerin ne kadar etkili olduğuna dair istatistiklerin derlenmesini ve bu konularla ilgili araştırma yapılmasını teşvik etmelidir;

d) Medyanın kadınlara saygı göstermesi ve saygı gösterilmesini teşvik etmesi için etkili tedbirler alınmalıdır;

e) Taraf Devletler raporlarında kadınlara yönelik şiddeti süreklileştiren tutum, örf, adet ve uygulamaların niteliğini ve kapsamını ve ortaya çıkan şiddet biçimlerini tanımlamalıdır. Raporda şiddeti alt etmek için aldıkları tedbirlere ve bu tedbirlerin etkilerine de yer verilmelidir;

f) Bu tutum ve uygulamaları ortadan kaldırmak için etkili önlemler alınmalıdır. Devletler kadınların eşitliğini engelleyen önyargıların ortadan kaldırılmasına yardımcı olacak eğitim ve kamuyu bilgilendirme programları hazırlamalıdır (3 No'lu Tavsiye, 1987);

g) Kadın ticareti ve cinsel sömürüyü ortadan kaldırmak için özel önleyici ve cezai tedbirler gereklidir;

h) Taraf Devletler raporlarında tüm bu sorunların kapsamını ve fahişelik yapmış veya insan ticaretine ve diğer cinsel sömürü biçimlerine maruz kalmış kadınları korumak için alınan önleyici ve rehabilite edici tedbirleri ve cezai hükümleri de içeren önlemleri açıklamalıdır. Bu önlemlerin ne kadar etkili olduğu da ayrıca anlatılmalıdır;

i) Etkili başvuru yolları ve –tazminat dahil– etkili giderimler sağlanmalıdır;

j) Taraf Devlet raporları cinsel tacizle ilgili bilgiyi ve kadınların iş yerinde cinsel taciz ve diğer baskı biçimlerinden korunması için alınan tedbirleri içermelidir;

k) Taraf Devletler aile içi şiddet, tecavüz, cinsel saldırı ve toplumsal cinsiyete dayalı diğer şiddet biçimlerine maruz kalmış mağdurlar için sığınak, özel eğitim almış sağlık çalışanları hizmeti, rehabilitasyon ve danışma gibi hizmetler oluşturmalı veya mevcut olanları desteklemelidir;

l) Taraf Devletler bu tip uygulamaları ortadan kaldırmak için tedbirler almalı ve sağlık sorunlarını rapor ederken Komite'nin kadın sünnetiyle ilgili tavsiyesini (14 No'lu Tavsiye) dikkate almalıdır;

m) Taraf Devletler, doğurganlık ve üremeyle ilgili zor kullanılmasını önlemek için tedbirler alınmasını sağlamalı ve kadınların doğum kontrolüyle ilgili uygun hizmetlerin olmaması nedeniyle yasa dışı kürtaj gibi güvenli olmayan tıbbi uygulamaların arayışına girmeye zorlanmamasını sağlamalıdır;

n) Taraf Devletler raporlarında bu sorunların kapsamını belirtmeli ve alınan tedbirleri ve bu tedbirlerin etkilerini açıklamalıdır;

o) Taraf Devletler şiddet mağdurları için sunulan hizmetlere kırsal alanda yaşayan kadınların da erişebilmesini ve gerektiğinde yalıtılmış haldeki topluluklara özel hizmetler sunulmasını sağlamalıdır;

p) Kırsal kesim kadınlarını şiddetten korumak için alınacak tedbirler arasında eğitim ve istihdam olanakları ve ev içi hizmetlilerin çalışma koşullarının izlenmesi bulunmalıdır;

q) Taraf Devletler raporlarında kırsal kesim kadınlarının karşı karşıya olduğu riskleri, maruz kaldıkları şiddet ve istismarın kapsamını ve niteliğini, desteğe ve diğer hizmetlere yönelik ihtiyaçlarını ve erişimlerini ve şiddeti ortadan kaldırmak için alınan tedbirlerin ne kadar etkili olduğunu belirtmelidir;

r) Aile içi şiddeti ortadan kaldırmak için alınacak tedbirler arasında şunlar yer almalıdır:

(i) Ev içi şiddet vakalarında gerektiğinde cezai müeyyideler ve hukuki giderimler;

(ii) Kadın aile bireyinin öldürülmesi veya saldırıya uğramasına ilişkin olarak namus kavramına dayalı bir savunma imkânının yasalardan çıkarılması;

(iii) Aile içi şiddet mağdurlarının güvenliğini ve emniyetini sağlamak için sığınak, danışma ve rehabilitasyon programları gibi hizmetler;

(iv) Aile içi şiddetin faileri için rehabilitasyon programları;

(v) Ensest veya cinsel istismarın gerçekleştiği aileler için destek hizmetleri;

s) Taraf Devletler aile içi şiddet ve cinsel istismarın kapsamı ile alınan önleyici, cezalandırıcı tedbirleri ve çareleri rapor etmelidir;

t) Taraf Devletler kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı etkili bir şekilde korunması için aşağıda sayılanların yanı sıra yasal ve diğer tüm önlemleri almalıdır:

(i) Kadınları diğer şeylerin yanı sıra aile içinde istismar, cinsel saldırı ve iş yerinde cinsel taciz de dahil olmak üzere şiddetin tüm biçimlerine karşı korumak için cezai müeyyideler, hukuki giderimler ve uğranan zararı tazmin edici hükümleri içeren etkili hukuki tedbirler;

(ii) Kadınların ve erkeklerin rollerine ve statülerine dair tutumu değiştirecek eğitim programları ve kamuyu bilgilendirmeyi içeren önleyici tedbirler;

(iii) Şiddet mağduru ya da şiddet tehdidi altındaki kadınlar için barınma, danışma, rehabilitasyon ve destek hizmetleri içeren koruyucu tedbirler;

u) Taraf Devletler toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tüm biçimlerini rapor etmeli ve bu raporlar her bir şiddet biçiminin yaşanma sıklığına ilişkin mevcut tüm bilgiyi ve mağdur kadınlar üzerinde bu şiddetin etkilerini içermelidir;

v) Taraf Devletlerin raporları kadınlara yönelik şiddeti ortadan kaldırmak üzere alınmış olan yasal, önleyici ve koruyucu tedbirleri ve bu tedbirlerin etkilerini içermelidir.